

„Превентивна (профілактична) поліцейська діяльність”.

**Тема. 3 Індивідуальна та загальна превентивна діяльність
поліцейського щодо дітей.**

Тема 3

«Дитина» – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

«Дитина у конфлікті з законом» – дитина, що підозрюється або обвинувачується у вчиненні дій, за які передбачена кримінальна або адміністративна відповідальність для дітей відповідного віку або дорослих (юридичне визначення відсутнє).

«Дитина у контактi з законом» – дитина, яка в силу різних обставин, що стосуються її життя (розлучення, усиновлення, міграція, насильство, тощо) вступає в контакт з системою правосуддя в тій чи іншій формі (юридичне визначення відсутнє).

Керівні принципи правосуддя, дружнього до дітей, якими має керуватися поліцейський

- 1) Участь.
- 2) Найкращі інтереси дитини.
- 3) Гідність.
- 4) Захист від дискримінації.
- 5) Верховенство права.

Групи ризику

- 1) Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах
- 2) Дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів
- 3) Дитина-сирота
- 4) Дитина, позбавлена батьківського піклування
- 5) Дитина, розлучена із сім'єю
- 6) Безпритульна дитина
- 7) Дитина-інвалід
- 8) Дитина-біженець
- 9) Дитина у конфлікті з законом

Відповідно до міжнародних стандартів, при контакті з дитиною, працівник поліції зобов'язаний:

- поважати особисті права та гідність дитини, враховувати її вразливість, тобто брати до уваги її вік і ступінь зрілості, а також особливі потреби дитини, яка може бути фізично чи розумово неповноцінною або мати труднощі у спілкуванні;
- враховувати в своїй роботі особливі потреби молодих людей, а також знати і використовувати в максимально можливій мірі програми і наявні служби допомоги, щоб не допускати зіткнення неповнолітніх з системою правосуддя;
- повідомити дитині у такий спосіб і на такій мові, що відповідає її віку і рівню розуміння причину по якій вона має бути обмежена у пересуванні або затримана;

Відповідно до міжнародних стандартів, при контакті з дитиною, працівник поліції зобов'язаний:

- здійснювати затримання дитини згідно з законом та лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу;
- у випадку затримання дитини обов'язково проінформувати батьків дитини про її перебування у поліцейському відділку із поясненням причин арешту дитини, забезпечити право на безоплатного адвоката і можливість контактувати з батьками або особою, якій вона довіряє.

Основні криміногенні чинники, що впливають на скоєння дітьми кримінальних правопорушень

- бідність, безробіття, відсутність доступного житла, недосконалість системи освіти;
- загострення соціальної нерівності;
- ослаблення соціальних і сімейних зв'язків, а також неналежне виховання в сім'ї;
- збільшення кількості неблагополучних сімей, розлучень, ухилення або відсторонення батьків від виконання своїх обов'язків з виховання дітей, жорстокість і насилля в сім'ях;
- соціальні чинники, пов'язані з міграційними процесами;
- погіршення умов життя окремих соціальних груп, недостатня мережа об'єктів культурно-побутового призначення, спортивних установ, місць відпочинку;

Основні криміногенні чинники, що впливають на скоєння дітьми кримінальних правопорушень

- низький рівень медичного обслуговування населення;
- алкоголізм, немедичне вживання наркотичних засобів та інших психотропних речовин;
- поширення в засобах масової інформації ідей і поглядів, що призводять до зростання нетерпимості, насильства та обману;
- необмежений доступ неповнолітніх до ігрового бізнесу;
- недоліки в охороні державного і колективного майна і інші умови, які сприяють скоєнню правопорушень в суспільстві.

Профілактика правопорушень – обов’язкова діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, у тому числі громадських організацій, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень, а також виявлення осіб, схильних до вчинення правопорушень, та застосування заходів до їх виправлення.

;

Основними заходами з профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, щодо застосовуються працівниками поліції є:

- організація та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень;
- організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ;
- ужиття заходів щодо недопущення рецидивної злочинності серед дітей;
- встановлення місцезнаходження дітей у разі їх безвісного зникнення;
- розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми;
- виявлення та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, учинення стосовно них насильства, у тому числі батьками, законними представниками;
- організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками злочину, із залученням психологів органів Національної поліції або центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Заходи загальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей

Ювенальний інспектор самотійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, здійснюють наступні заходи:

- виявляють причини й умови, що призводять до вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень дітьми, уживають організаційних і практичних заходів для їх усунення;
- проводять зустрічі з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів;
- проводять у навчальних закладах лекції та практичні заняття, спрямовані на формування в дітей правосвідомої поведінки, навичок до здорового способу життя.

Заходи індивідуальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей

Здійснюються поліцейським (ювенальним інспектором) щодо конкретної дитини з метою попередження вчинення нею адміністративних та кримінальних правопорушень та спрямовані на особистість дитини, середовище, яке її формує, а також на умови, обставини та ситуації, що призводять до вчинення дитиною адміністративних і кримінальних правопорушень.

Зокрема:

- ознайомлювальні, попереджувальні та виховні бесіди з дитиною за місцем проживання, навчання, роботи;
- профілактичні бесіди з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення;

Заходи індивідуальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей

- складають план заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини;
- відповідно до компетенції організують надання допомоги дитині у вирішенні питань, що пов'язані з працевлаштуванням, організацією дозвілля, установленням соціально корисних контактів, вибором життєвих цілей, а також залучення дитини до соціально корисних занять трудового, спортивного, творчого, самодіяльного характеру;
- сприяють у вирішенні соціальних проблем дитини, у тому числі конфліктних ситуацій у сім'ї, зокрема щодо батьків, законних представників, які не займаються вихованням дітей чи вчиняють стосовно них насильство в сім'ї, застосовують заходи впливу згідно із законодавством, ініціюють перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування питання щодо направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги.

Заходи поліцейського піклування щодо неповнолітніх

**Закон України «Про Національну поліцію» (п. 1 ч. 1 ст. 41)
(застосовується до неповнолітньої особи віком до 16 років у разі, якщо вона залишилась без догляду здійснюється поліцейське піклування)**

Піклування є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без піклування батьків.

На міжнародному рівні закріплено обов'язок кожної держави забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права і обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх законодавчих і адміністративних заходів.

Поліцейське піклування щодо неповнолітніх є превентивним поліцейським заходом, є заходом попередження вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень неповнолітніми, спрямований на недопущення їх вчинення відносно неповнолітніх осіб віком до 16 років.

Здійснюючи превентивний вплив, поліцейський повинен враховувати, що:

- - універсальних профілактичних заходів не існує, ефективність їх завжди вибіркова;
- - превентивний вплив – процес тривалий. Позитивних результатів при цьому можна досягти лише тоді, коли він здійснюється працівником, що добре знає особу підопічного, а тому і суб'єкт профілактики повинен бути постійним;
- - особливість будь-якого профілактичного впливу полягає в тому, що його опозитивні результати стають очевидними не відразу після реалізації тих чи інших заходів, а поступово, через деякий час, коли нові звички, погляди достатньо закріпляться в свідомості людини;
- - успіх профілактичного впливу зумовлений вмінням прогнозувати (хоча б у загальних рисах) поведінку людини, від якої можна очікувати скоєння злочину.

Завдання, які виконує поліцейський при здійсненні індивідуально-профілактичної роботи:

- усунення факторів, які негативно впливають на особу і можуть призвести до формування в неї антисоціальної спрямованості та протиправної поведінки;
- зміни в особі антисоціальних поглядів, звичок, інтересів, що може попередити вчинення особою не тільки адміністративних проступків, але й кримінальних правопорушень;
- застосування невідкладних заходів з попередження підготовлюваних правопорушень та припинення спроб їх вчинення.

Індивідуальна профілактична робота включає у себе ряд послідовних, взаємопов'язаних стадій:

- виявлення осіб, від яких можливо очікувати вчинення правопорушень;
- спостереження за такими особами;
- здійснення на них профілактичного впливу.

Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

- роз'яснення особі наслідки її суспільної небезпечної поведінки;
- усне попередження про неприпустимість протиправних і антигромадських дій;
- соціальна реабілітація;
- офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;
- взяття на профілактичний облік;
- адміністративний нагляд;
- соціальний патронаж осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

Суб'єктом застосування поліцейського піклування є співробітник поліції. Наслідком застосування поліцейського піклування відносно неповнолітнього є передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

Обов'язки поліцейського під час застосовування поліцейського піклування відносно дитини:

- негайно роз'яснити дитині зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу;
- роз'яснити право на отримання медичної допомоги;
- роз'яснити право на надання пояснень та оскарження дій поліцейського;
- надати дитині можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи;
- самостійно негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Поліцейський уповноважений вилучити у дитини зброю чи інші предмети, якими вона може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук дитини, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги дитини, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським та дитиною. Копія протоколу негайно під розпис вручається дитині.

Протокол може не надаватися дитині для підписання, у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

Насильство в сім'ї щодо дитини – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування будь-якого члена сім'ї по відношенню до дитини, що порушують права і свободи дитини, наносять їй моральну шкоду, шкоду фізичному чи психічному здоров'ю.

Жорстоке поводження з дитиною – будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною в сім'ї або поза нею, у тому числі:

- втягнення дитини в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства;

Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

- примушування дітей до участі у створенні творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм або інших предметів порнографічного характеру;
- ситуації, за яких дитина стала свідком кримінального правопорушення, внаслідок чого існує загроза її життю або здоров'ю;
- статеві зносини та розпусні дії з дитиною з використанням: примусу, сили, погрози, довіри, авторитету чи впливу на дитину, особливо вразливої для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного середовища, у тому числі в сім'ї;
- будь-які незаконні угоди щодо дитини, зокрема: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.

Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

Відповідно до законодавства України, поліцейський (працівник ювенальної превенції) здійснює наступні заходів щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей:

- виявляє причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї відносно дитини, вживає у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення;
- бере на облік дорослих осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї відносно дитини;
- приймає та розглядає у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї відносно дітей або про реальну загрозу його вчинення;

Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

- вживає відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї відносно дитини, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї відносно дитини;
- повідомляє дитині та її законному представникові (за умови відсутності в його діях протиправних дій відносно дитини) про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися для захисту дитини;
- взаємодіє із спеціально уповноваженими органами виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства у питаннях попередження насильства в сім'ї відносно дитини;
- надає інформацію з питань попередження насильства в сім'ї відносно дитини на запит уповноважених органів.

Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

При виявленні фактів жорстокого поводження з дитиною поліцейський повинен:

- прийняти заяву або скласти протокол усної заяви від дитини, а в разі недосягнення нею 16-річного віку - від батьків, законних представників або іншої дорослої особи, не причетної до вчинення насильства над дитиною;
- у разі неможливості подання заяви скласти рапорт про виявлений факт жорстокого поводження з дитиною;
- ужити заходів щодо внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;
- у разі якщо життю та здоров'ю дитини загрожує небезпека, працівник поліції разом зі службою у справах дітей уживає заходів з дотриманням вимог законодавства щодо термінового вилучення дитини із сім'ї (закладу) та подальшого влаштування дитини.

Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

«Зелена кімната» – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

„Зелена кімната” призначена для роботи з дітьми, які постраждали внаслідок злочину чи стали свідками сексуального насильства або експлуатації, інших злочинів, або такими, які підозрюються в скоєнні злочинів, за допомогою спеціальних методик, дружніх до дитини.

Методика «Зелена кімната» – методика проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних та психофізіологічних властивостей.

Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

Основна мета проведення опитування в такій кімнаті – запобігання повторній травматизації психіки дитини в ході слідчих та процесуальних дій за допомогою спеціальних методик та створення психологічно комфортної атмосфери, так і технічного оснащення, що дозволяє коректно вести відеозапис допиту та в подальшому використовувати його для ведення слідства без здійснення повторних допитів.

Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей.

Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

Категорії дітей, з якими працюють у «зелених кімнатах».

- діти, що потрапили в кризову ситуацію;
- діти, які стали жертвою насильства: фізичного, сексуального, психологічного, економічного;
- діти, які постраждали від торгівлі людьми;
- діти, які стали жертвою чи свідком злочину;
- діти з відхиленням в поведінці;
- діти, які вчинили злочин чи правопорушення;
- діти з неблагополучних родин;
- бездоглядні діти; діти без постійного місця проживання; діти, які займаються жебрацтвом або бродяжництвом;
- діти, що перебувають на обліках кримінальної міліції у справах дітей (звільнені з місць позбавлення волі; які повернулись із загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації; засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; обвинувачені у вчиненні злочинів і не взяті під варту в період досудового слідства; що вчинили суспільно-небезпечні діяння до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність; звільнені від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру);

Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

Категорії дітей, з якими працюють у «зелених кімнатах».

- діти, які систематично покидають навчально-виховні заклади; діти, віком до 18 років, які систематично залишають сім'ю, а також діти, покинуті батьками та опікунами;
- діти, які систематично вживають спиртні напої або практикують немедичне вживання наркотичних засобів;
- діти, котрі скоїли правопорушення, за яке настає адміністративна відповідальність, до досягнення віку, з якого настає адміністративна відповідальність, у випадках, коли їх особа не встановлена чи якщо вони не мають місця проживання чи перебування.

У «зелених кімнатах» не можуть знаходитись діти:

- у стані алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння;
- психічно хворі із вираженими симптомами захворювання.

Спеціальні установи для дітей

У ст. 1 Закону України "Про органи і служби у справах неповнолітніх і спеціальні установи для неповнолітніх" (надалі по тексту – Закон) визначено **перелік спеціальних установ, які здійснюють соціальний захист і профілактику правопорушень серед неповнолітніх**, у тому числі:

- притулки для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх;
- центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх органів охорони здоров'я;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти;
- приймальники-розподільники для неповнолітніх органів національної поліції.